Զ. ՏԱՐԻ — ՇԱԲԱԹ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ 1903 — Թիւ 543

ՇԱՐԺՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐ. ՏՐՈՒԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պուլկարիոյ	համար	
Տարեկան	12	Ֆր
Վեցամսեայ	6	»
Արտասահմանի		
համար տարեկան	15	»
Վեցամսեայ	8	»
Ամերիկայի	համար	
Տարեկան	3	տլր.
Վեցամսեայ	1.50	»

Յանուցման տողը առաջին երեսին համար 40 ս. իսկ վերջին երեսի համար 20 սանթիմ է. երեքէն աւելի անգամներու համար 20 0/0 զեղչ կըլլայ։

Վառնայի համար մէկ թիւը 10 սանթիմ

Նամակ եւ դրամ ղրկել խմբագրութեան հասցէին.

Редакция на вѣстникъ „Шаржумъ" Варна

Redaction du journal „Charjoum" Varna (Bulgarie)

...նի համար)(... ՍՆԹԻՄ)(

Պուլկարիոյ համար մէկ թիւ)(15 ՍՆԹԻՄ)(

Գրութիւնք ետ չեն տրուիր

R. P. Kalémcarian, Mechitharistengasse W. 4. Vienne (Autriche)

«ՇԱՐԺՈՒՄ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՐՈՒՈՂԸ ԲԱԺԱՆԵԳԻՆԸ ՊԷՏՔ Է ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԷ

ԱՍՕԹԱԼԻ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հարուածներ հարուածների հետեւից կուգան հալածելու Ռուսահայոց կեանքը. մէկ մէկին գերազանցող ապօրինի եւ անմարդի ուկազներ կուգան ջօջելու գրչի մի խազով տառապող մի ժողովրդի իրաւունքները, քերծելու նրա թարմ, ժամըռող վէրքերը։

Պիտի անհետի՞ ձեր յիշողութիւնից, երբ եւ ինչ պիտի մարի՞ աղէկտուր զանգատները այն հազարաւոր թշուառ մանուկների որոնք դեռ երէկ դուրս նետուեցին դպրոցներից թափառելու փողոցներում, ընկղմելու տգիտութեան եւ անգործութեան մէջ։

Այսօր, լեգէօններ գիտութեան տենչով պապակւող պատանիների ձգուած են կեանքի քմայքին ու ապրելու եւ ապրեցնելու ճնշող ճակատագրից նետւում են կեանքի ցեխի մէջ, կոխկռտւում, կորչում հասարակութեան համար զրկելով բարեգործական ընկերութիւնների օժանդակութիւնից, եւ թէեւ նրանց նոսր շարքերի օղակները ձգւած են դէպի հեռու՝ լոյսի երկիրներ, սակայն գիտութեան մօտ նոքա զրկանքներից մաշուած վերադառնում են հայրենիք կարծես մեռնելու միայն։

Ասացինք. «թեթեւացնենք մեր գիւղացու դաժան կեանքը. նրան ապրել սովեցնենք», ու տուինք նրան գրքեր, որոնք կարծես կախարդական անոյշ անուրջներ թռած կարմիր աշխարհներից հեշտանք էին բերում նրանց արիւնով ու արցունքով ողողուած վիրաւոր սրտից։ Մօտեցան դահիճները, խլեցին գիրքը եւ կընքեցին այդ համեստ ընկերութեան դռներն եւս։

Սողալո՛վ, քայլ առ քայլ քրիստոնեայ այդ ռուս կիկլոպը մտաւ մեր սրտի նուիրական անկիւնը, լափեց մեր ոգեկան հարստութիւնը, փակեց արեւը պարպեց մեզ թողնելով միայն մի յայն անցք, որը անխուսափելի կերպով բացւում է դէպի սլաւոն եկեղեցին, կարաքներ, բանտ ու աքսոր... քաղաքակրթո՛ւմ է մեզ. Դրանք են նրա քաղաքակրթական գործօնները։

Եւ մենք տարանք, այդ բոլորը տարանք։

Ու այդ բոլորից յետոյ նա հանդէս է գալիս այսօր նորահնար դժոխային մի ականատով, որը պարզւած է մի վհի բերանին. վիհ, որը սարսափելի է իր խորութեամբ եւ սպառնալի իր անյայտութեամբ... Ռուս կառավարութեան նախավերջին հարուածն է դա. խլելով մեր եկեղեցական եւ դպրոցապատկան հաստատութիւնները նա մտնում է մեր կենտրոնին. մեր եկեղեցու նախադուռն է այդ։

Վաղը Ռուսահայը պիտի լսէ ռուս պօպի «գօսպօտի պօմիլույ»ը, ու վաղը, մեզ երկչոտներիս իբրեւ միակ նեցուկ կանգնած խարխուլ դպրոցները ռուս սէմինարիաներ դարձած նորընծայ պօպեր պիտի սկսին վըխտացնել։

Իսկ այդ խոշոր «խնամակալական»(*) յափշտակութիւնների թեւի տակ կաթողիկոսական-պաշտօնական «Արարատը» մտաւ գրաքննչական գրասենեակը, կառավարչական հայ պաշտօնեաները արտաքսուեցին, շատ տեղերում ժողովրդ. գրադարանները ծիծաղելի պատրւակներով գրաւեցին, գրաքննիչներն նոր կարթերով զինւած որսում էին ամէն մի տարրը եւ վերջերս էլ այս նոր խոշոր հարուածի սուսերի մէջ, նոր ուկազով հրամայւած է երդուել հայ զինւորներին ռուս լեզւով։

Լռե՛նք. դարձեալ լռենք. կաշիներս ափսոս են։ Այդ յափշտակութիւնները «մանր» են թւում մեզ. մենք վարժւեցինք աւելի խոշորների եւ կուլ տուինք մեր երեսին շըպրտւած անարգանքն ու թուքը։

Ռուսական վարժեցնող քաղաքականութիւնը զրկեց մեզ ինքնասիրութիւնից չը թողնելով ոչ մի բողոքի, տրտունջի, դիմադրութեան զգացմունք։

Դիմադրութի՛ւն.. երբ մենք վարժւած, անզգայացած հարւածների արագութիւնից, նոյնպիսի արագութեամբ մարգարէանալով ձգնում էինք գուշակել յետագայ հարւածները նկատելով նոցա միմիայն... իբրեւ անհրաժեշտութիւններ. Կարմրում ենք երբ յիշում ենք այդ բոլորը, կատաղում երբ թերթում ենք լեհացիների հերոսական դիմադրութիւնների պատմութիւնը, այդ հակապատկերը։

Մեր Ռուսահայ ինտելիգէնցիան «այժմ գերազանցութեան» դիմաց ընկճւած ողբում է, թողնելով առանց արձարձման այն հզօր զայրոյթի կայծերը, որ ընդունակ են հրդեհներ յառաջացնել ժողովուրդների մէջ, եւ շատ անգամ դեռ նա ինքը երիտասարդութիւնը կողմնակի կերպով, անգիտակցաբար ռուսական գործօնն է հանդիսանում իր ստացած ռուսական կրթութեամբ։

Ռուսահայաստանում մեր լիբր բուրժուաները լիզում են յափրած արջի արիւնոտ թաթերը հալածելով մինչեւ իսկ ըմբոստ հոգիները, մարելով բոցբոջող կայծերը։ Այնտեղ մեր «խոհեմ», մեր քաղաքագէտ կոչւած սրիկաները սեփական կաշւի երկիւղից յորդորներ են կարդում խաղաղել, դժգոհութիւն չարտայայտել եւ վերջապէս ռուսահայ լալկան հոգեւորականութիւնը.. աղօթում է, համբերութեան անհրաժեշտութիւն եւ ճակատագրի անխուսափելիութիւնը է քարոզում, իսկ նրանց պետը՝ այդ ծերունի թշուառը, հոգեկան զգայնութիւնը կորցրած, մտաւորապէս լուծւած, բթացած, թափառում է, չըմած ու իրաւազուրկ խոցոտելով մեր սրտերը իր ահ-ոխերով. կարծես ողբասացը մի մահաշունչ դիակի։

Իսկ դուք, դո՛ւք Եւրոպայի եւ աշխարհի հազար անկիւններում թափառող արկածախնդիր հայե՛ր, ի՞նչ արէք, ի՞նչ պիտի անէք այդ բոլորից յետոյ. Մի թեթեւ դժգոհութեան արտայայտութիւն, ցնցում, յուզում զգացի՞ք դուք։

Ձեր օրգանները դատարկ, զուրկ հասարակական ցաւերի արտացոլումից մեծ մասամբ ծառայում են մասնաւոր անհատների սուտ կրքերի բուռն արտայայտութիւններին. Աշխարհի մի ծայրում ձեր մի հատւածը «կամաւոր ձուլման» է կլանւած, միւս մասը զազիր անբարոյականութեան մագիլների մէջ է գալարւում, մի ուրիշ կողմում եղբայրադաւ գարշելի ոճիրները գիւային քրքիջներ են պատճառում. Ու կրքից կուրացած դուք խլացել էք, չէք լսում բանտից, շղթայից, արեան դաշտերից, հեծեծանքի բոցերից լսւող ճչի, զայրոյթի, բողոքի մահերգը։

Ո՞ւր ենք գնում մենք։

Յանձնւած ճակատագրական ըմբոստ փոթորկի կամայական յորձանքին, քշւում ե՛նք, տարւո՛ւմ ու տարւում..

Եւ մի օր Ռուսահայերը կզգան գերեզմանի նման սեւ-բացւած օտար գիրկը, եւ մի օր այնտեղ, մեր սեւ հայրենիքում արեան ծովերի մէջ պիտի խեղդուին, կտրւած խաչափողներից դուրս ժայթքող թոյլ բողոքն ու անէծքը. Ահա՛ թէ ո՛ւր են տանում այն երկու հէքիաթական չաւիղները, որոնք փռւած են մեր առջեւ իրենց սոսկալի մութ ոլորտներով։

Եթէ մենք հայերս ըմռնէինք մեր ցաւերի ահագնութիւնը ու խստութիւնը եւ ոչ միայն լսէինք ու գիտենայինք, այն ժամանակ ցաւ ու վէրքերի սուր խայթերը մեզ կստիպէին դարերի վշտերով բռնաւորւած մեր կրծքերը առաջ նետել վերջին անգամ եւ խիստ չարքերով պարիսպ կանգնել նենգ դահիճների հարւածների դէմ։

Ռուսահայ կեանքում վերջին տարիներս զգացւող մի շարք հարւածները ապացուցում են կարծես, որ անհատական սեփականութեան, պատւի բռնաբարումը միայն ընդունակ են սթափեցնելու մեզ. խարաններ պէտք են մեզ գիտակցութեան բերելու, ինքնապաշտպանութեան մղելու։

*
* *

Սրանով մի խումբ հայ ուսանողներ եւ հայեր կսկիծի ու զայրոյթի կոչով դիմում են՝

Ձեզ Պարսկաստանի, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հայեր, որ ցայժմ անտարբերութեամբ էք լսել բարոյապէս ու հոգեպէս տառապող ռուսահայութեան վշտերը, եղել լոկ հանդիսատես վայրենի աւարառումների՝ օտարացած՝ կարծես արգահատանքով։

Ձեզ Եւրոպայի եւ Ռուսաստանի հայ ուսանողութիւն, որ զինւած էք խօսքի եւ գրչի նման զօրեղ զէնքով՝ դիւրութիւն ունէք մամուլի միջոցով բանալ ժողովրդի վէրքերը եւրոպական ազգերի առաջ, բոց խօսքերով ցնցելու, ինքնասիրութիւն ներշնչելու մեր հարստահարւող ժողովրդին.

Եւ ձեզ՝ յեղափոխական կուսակցութիւններ ու անհատներ, որ սիրում էք ազատ ու ըմբոստ մթնոլորտը, ի՞նչ էք լռել, չէք հնչեցնում ձեր ազնիւ ու խրոխտ ձայնը. չէք համախմբւում անպաշտպան ձգելով նահատակւող ժողովուրդը.

Ձեզ ենք դիմում պահանջելով հանրային կարծիք, բողոք եւ նրա գործնական արտայայտութիւններ։

Այսօր էջմիածնական կառավարութիւնը, ի դիմաց ծերուկ կաթողի-

(*) Վերջին ուկազում ի միջի այլոց ասւած էր «... որովհետեւ եկեղեցական հաստատութիւնները չեն գործադւում օրինաւոր եւ բուն տեղին, այդ պատճառով ներքին գործոց նախարարութիւնը վերցնում է այդ կալւածները իր իրաւասութեան տակ...»։

կոսի անգիտադիր ու երկչոտ չար-չար թողնում է ձեռքից ազգ. հարստութիւնները ու իրաւունքները նոյնպիսի պատրաստակամութեամբ երբեւէ բաւարարութիւն տալով եւ վերջին «ուկազ»ին։

Այս առթիւ հրաւիրում ենք բոլոր հայութեան ընդհանրապէս, հայ գաղթականութիւններին մասնաւորապէս միահամուռ բարձրացնել իրենց ձայնը.— «Այսինքն բազմաստորագիր հանրագրութիւններով պահանջել կաթողիկոսից ոչ մի կերպ ինքնայօժար չը յանձնել պահանջուած հարստութիւնները, հակառակ դէպքում նա տեսլով կառավարութեան երեսին կաթողիկոսական հրաժարականը Սինոդի ամբողջ կազմի հետ»։

Մենք պահանջում ենք այդ մեր կաթողիկոսից եւ չենք կարծում որ բոլոր իրաւունքներից զրկուած նա կամենայ մնալ իւր խախտուած գահի վրայ, խնայէ իւր սակաւ օրերի կեանքը զոհ բերելով մեր ամբողջ ազգի անքննաբարելի իրաւունքները, որոնք խնայուած են եղել մինչեւ իսկ ամենագազանաբարոյ տիրապետողների կողմից. չենք կարծում որ նա կամենար կրել իր ճակատին շատ սերունդների անէծքի դատակնիքը։ Առ այժմ, անմիջապէս այս միակ բողոքն է, որ կարող է արտայայտել հայ ժողովուրդը — մի դիմադրութիւն է սա, որը բաց է անում գալիք յուսահատ պայքարին ասպարէզ… Հայ ժողովուրդը կը կարենայ սատարել այդ օղեւոլ արջին յարգանքով վարուելու մի ազգի հետ, որին չը կարողացաւ ոչնչացնել Հռովմը եւ որը պահպանեց դարերով իր ազգայնութիւնը մինչեւ իսկ մահմեդական չիկացած զօրեղ լծի տակ։ Պէտք է շտապել քանի դեռ գլուխը կորցրած կաթողիկոսը իր սեւ խորհրդատուներին յորդորներից մեր իրաւանց միացորդների բանալիները չէ յանձնել այդ քրիստոնեայ բորենուն։

Ժողովրդական համախմբումների հանրագրեր կազմելու պարտքը, ընդհանրապէս, ընկնում է երիտասարդութեան եւ բանիմաց անհատների վրա, որոնք առանց յապաղման պիտի իրագործեն ժողովրդի արդարացի պահանջը։— Մենք կորցնելու չունինք այլեւս ոչինչ, մնում է կամ ապացուցել, որ մենք էլ իրաւունք ունենք ապրելու ինքնուրոյն կեանքով կամ յալկան ողբերով առաջնորդել մեր մեռած ազգայնութեան սեւ դագաղը։ Ընտրեցէ՛ք, որը որ կամենում էք։

Մի խումբ հայ Ուսանողներ Լէ Հայեր

Յ. Գ.—Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել սոյն կոչը եւ նպաստել այս մտքի տարածման։

Նոյնք

ՀՐԷԱՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Գ.

Ամփոփենք մեր խօսքը Հրէաների մասին և անցնենք Ռուսահայերին։

Ռուսաստանում հրէան, ինչպէս ամէն երկրում, անհող է, գործաւոր է, մանրավաճառ է, արհեստաւոր է և միայն շատ չընչին մասով կապիտալիստ։ Ուրեմն ճիշտ գտնվում է այն պայմաններում, ինչ որ պահանջում է սոցիալիզմը համայնական սեփականութիւն, աշխատանքի և վայելումի հաւասարութիւն, վերջապէս անհայրենիքութիւն ստեղծելու համար։ Եւ, ինչպէս նախորդ յօդւածում տեսանք, բընական է որ նա ամբողջ սրտով նուիրվէր Ռուս սոցիալիստներին, որովհետև նրանց ծրագրի նոյն իսկ մասամբ իրագործումը գոնէ մի քիչ պիտի բարելաւէր հրէայի քաղաքացիական վիճակը։

Ռուսահայը հրէայի պայմաններում չէ գտնվում։ Ռուսահայը հիւր չէ օտար երկրում, այլ ապրում է իր հայրենի հողի վրա մի քանի հազար տարիներէ ի վեր։ Նրա 4/5 մասը գիւղացի է, սեփական հողը ունի, ինքն է մշակում և ինքն է վայելում արդիւնքը։ Հայկական կեդրոններից՝ Արարատեան, Շիրակի դաշտերից, Փամբակի, Լոռու, Ախալքալաքի, Ախլցխայի գաւառներից շատ քիչ հայեր են գտնվում Կովկասի ինդուստրիական քաղաքներում։ Միւս տեղերից դուրս եկած գործաւորները որ հազիւ մի քանի հազարների է հասնում, Ղարաբաղի, Շամախու, Գանձակի գիւղացիներ են, որոնք նոյնպէս Եւրոպական մտքով բանւորներ չեն, մեծ մասամբ ժամանակաւոր են և չեն հրաժարվում իրենց հողաբաժիններից, իրենց յարաբերութիւնները և կապը բոլորովին չեն խզում գիւղից։

Բացի այդ, Ռուսահայը ունի լեզու, ունի գրականութիւն, պահպանել է իր դարևոր սովորութիւնների մեծ մասը, չէ մոռացել իր պատմական անցեալը, իրեն ճանաչում է իբր առանձին ժողովուրդ, իր առջև ունի իդէալներ, ունի ձգտում իբրև ժողովուրդ ինքնուրոյն ապրելու և անկախօրէն յառաջադիմելու։ Իր կողքին ունի Տաճկահայ եղբայրները, որոնք արդէն ոտք են դրել ազգային անկախ կեանք ըստեղծելու շաւղի մէջ և մեծ զոհեր են տուել ու դեռ տալու վրա են և աջակցութիւն են սպասում Ռուսահայ եղբօրից ընդհանուր հայութեան լաւ ապագան կերտելու համար։

Ու այսպիսի պատմական մեծ պահանջներ և պարտականութիւններ ունեցող Ռուսահայութեան մէջ յանկարծ ձայներ են լսվում միանալ Ռուս սոցիալիստներին, ցարիզմը տապալելու համար. և այդ արդարացվում է նրանով, որ ցարիզմն է Հայի անկախութեան խոչնդոտը, և իբր թէ ցարիզմը տապալելուց յետոյ Կովկասցիք աւելի ազատ կը լինեն և աւելի լաւ կարող են աջակցել Տաճկահայերին, նոյն իսկ սահմանադրական Ռուսաստանն էլ պաշտպան կը հանդիսանայ հայկական դատին։ Այդպէս դատելով մեր սակաւաթիւ սոցիալիստները կամ կեղծում են, ուզում են մի կերպ իրենց այդ անարդարանալի քայլը մեղմացընել, կամ թէ նրանք բացարձակապէս բանաստեղծներ են, և ոչ մի գաղափար չունեն մեծ ազգերի փոքրերին կուլ տալու ձգտումների և տրամադրութիւնների վրա։

Մեր աչքի առջև է սահմանադրական Գերմանիան, ուր Լեհերը անտրամաբանելի հալածանքների են ենթարկված, և Գերմանական բազմաթիւ սոցիալիստ երեսփոխանները ճիգեր չեն թափում և չեն կարողանում սանձահարել սահմանադրական կայսեր բռնակալական ախորժակը։ Մեր աչքի առջեն է նոյնպէս՝ խառնիճաղանճ Աւստրիան ուր Սլաւ ցեղերը ճնշվում են Գերման ցեղից։

Ու երևակայել որ կարճ ժամանակում Ռուսաստանը կօժտվի Գերմանական սահմանադրութեան պէս սահմանադրութիւնով, այդ կը նշանակէ թէ վայրենի Ռուս ժողովուրդը մի քանի տարվան մէջ Գերմանական ժողովրդի քաղաքակրթութեան աստիճանին պէտք է հասնի։

Եւ եթէ նոյն իսկ Ռուսաստանը այդ տեսակ մի բախտի արժանանայ, նա 20 սոցիալիստի դէմ կունենայ մի քանի հարիւր լիբերալ կամ պահպանողական երեսփոխաններ, որոնք նոյնպէս կը ձգտեն իրենց հպատակ փոքրիկ ցեղերին ձուլել, ինչպէս այդ լինում է նոյն իսկ փոքրիկ Ռումանիայում։

Ուրեմն միապետական Ռուսաստանը սահմանադրականի փոխելուց յետոյ էլ Հայութիւնը իբրև ազգ օգուտ չը պէտք է ունենայ։

Իսկ ներկայումս Ռուս սոցիալիզմի նուիրվելով Հայը թէ ներկայում և թէ ապագայում բաւական մեծ վնասներ կարող է ունենալ, որի մասին կը խօսենք միւս անգամ։

ՎԱՐԴՕ

(Շարունակելի

ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անարժան պատուելի մը, որ հրապարակով խելայեղօրէն քըֆրելէն յետոյ հայ դաստիարակութեան և հայ ուսուցչութեան հասցէին. ժամուլի միջոցով ուզեց իր անհեթեթ կափին ազդեցութիւնը մեղմացնել, իր բառերը խեղաթիւրելով և աճպարարական անընդունելի միջոցներու դիմելով, վերջապէս կարիքէ զիս վարկպարագի բաղդատութիւն մը ընել քառորդ դար առաջուան և արդի հայ վարժարաններու կացութեանը վրայ, ապացուցանելու համար ոչ թէ ազգ. կրթական գործին անթերի ըլլալը—որովհետեւ անժխտելի է որ անիկա դեռ կարօտ է մեծամեծ բարեփոխութեանց ու բազմաթիւ են իր թերի կողմերը—այլ վերջապէս ի վեր հանելու համար ակներեւ յառաջդիմութիւնը զոր այդքան ժամանակամիջոցի մը մէջ ունեցած են մեր ազգ. կրթական հաստատութիւնները, և մանաւանդ հիմնովին տարբեր այն ուղղութիւնը որ սկսած է մուտ գտնել դաստիարակութեան արդի մեթոտներուն մէջ։

Երեսունը անցուկ ամէն հայ, որ վարժարանի սեմէն անցած է, իր մանկութեան և պատանեկութեան դպրոցական շրջանը վերյիշելով իսկոյն եթէ աչքին առջեւ՝ չեչոտակի և անյատուած գիծերով՝ պիտի պատկերանայ այն դիւային սիստեմը, որով մեր նախկին պատուելիները և տիրացուները նախնական կրթութիւնը տալու կարդալ գըրել սորվեցուցին։ Այդ երանելի թուականներուն ի՞նչ էր վարժարանը տղուն աչքին, տանջանարան մը, սպանդարան մը, ուր իսկապէս միտքերը կը խամրէին, հոգիները կը թառամէին, մարդուն բարոյական ու ֆիզիքական բոլոր կարողութիւնները կ՚ընդարմանային, կորով, խանդ, ձգտում, ամէն ազնիւ, վսեմ, արգաւանդ խոյանք կը մեռնէր ու կը դիականանար իսպառ։

Դեռ սոսկումով և անբացատրելի մորմոքով կը յիշեմ մեր ծակոցը՝ փայտակերտ խարխարուած մութ շէնքի մը գետնայարկը, կիսափուլ պատերով, ծակծակ ու ծռմռկած տախտակամածով։ Գրասեղան չկար. մինտէրներու վրայ ծալլապատիկ նստած պատերուն երկայնութեամբը, սուսուփուս, արձանացած, պատուելիին սպառնական մշտատեւ կեցուածքէն սահմռկած, խոշոր տառերով խըճողուած քերականի մը էջերը սեւեռաբիբ զննելու դատապարտուած էինք։ Պզտիկ շարժում մը, և ահա "չա՛թ" գաւազանը կիջնար կռնակիդ կամ մատուըներուդ. Ամէն առտու, սիրտս սարսափով, աչքերս արցունքով լեցուն կը մօտենայի այդ տարտարոսին, ուր հայ մանկութիւնը կը մարտիրոսանար՝ ի փառս ամբողջ ցեղին, անոր բարգաւաճումին և ուռճացումին։ Դեռ ականջներուս մէջ կը հնչեն գազանային ռռնոցները, անհեղասաստ որոտները անողոք ահարկու վարժապետին, որ իր

անկիւնէն, ցած գաւիթի մը վերեւէն հայհոյանքի տարափներ կիջնէր սարսափահար մանկութեան գլխուն։

Քսանըհինգ տարի առաջ, ասանկ անցաւ մեր մանկային դաստիարակութիւնը։ Դրեթէ գրմուխքի մը մէջէն անցանք ողջամբ, նախախնամական հրաշքով մը։

Յետոյ, ծաղկոցէն ետքը, ուսումնարանը, քանի մը, բառին է՛ն սուր առումովը։ Հ՞ոն ինչ եղանք։ Խմրած ըղեղով, խուարչուտ ցանկով պատուելիներ իրենց պամպառակ մեդուին մանուածներուն մէջ չուարեցուցին մեզ. իրենց թոյլ, ապիկար դասաւանդութեամբը չկրցան տղուն մէջ աշխոյժը արթնցնել, սորվելու բնազդը զարգացնել, թող տուին որ ան քնանայ դասարանին մէջ, ապուշնայ, ընդարմանայ։ Սեփական ինքնաճանաչութիւնը զարթուցանող, մըտքին գիտակցական մակարդակը բարձրացնող ոչ մէկ աղաղակ, ոչ մէկ խթան, ցնցում, սարսուռ՝ մատաղ էութեանց այդ ապուշ ընդունարաններուն մէջ։

Ցակայն, ցեղին վերջին սերունդը եղանք որ այդ տուայտանքը ապրեցաւ. Հին տիրացուական, պատուելիական շրջանը իր հոգեվարքի տագնապը հեւաց. մահացու ցնցումներու. դալկահար ճիգերու մէջ ան իր վախճանական շունչը փչեց։ Ուժգին հով մը, մոլեգին ուրական մը եկաւ այդ դիակը քշեց տարաւ. և նորը եկաւ անոր տեղ, առողջ և կազդուրիչ, իր առաջին քայլերուն մէջ տարտամ, դանդաչկոտ, բայց արդէն իսկ արդիւնաւոր և գերազանցապէս յուսադրական։ Հայ դաստիարակութեան վերազարթնումը, վերածնութիւնն էր որ ի հանդէս կուգար։

Թէ՛ Պոլիս և թէ Հայաստան այս տիրող հոսանքին ազդեցութեանը կ'ենթարկուէին։ Պատուելիական թափթփուքները կցահար դուրս կը քշուէին ազգ. կրթարաններէն, մանկավարժական արհեստ կենսատու դրութիւնը հին անիծեալ խամրոցները վերարթ, զովասուն, կազդուրիչ պարտէզներու կը վերածէր, ուր մանկութիւնը իր ուռճալի ծլարձակումին մէջ ազատ, անկաշկանդ կը զարգանար. դասարանները այլեւս ծուլութեան, յօրանջումի թունաւոր պատուպարաններ ըլլալէ դադրելով նորահաս սերունդին ջիղը զօրացնելու, կորովը պնդացնելու, ազգայնական խրոխտ ձգտումները սրելու մարզարաններ կըլլային։

Միացեալ Ընկերութիւնները՝ գաւառներու կրթական խոպան գետնին վրայ արգասաւոր տընկարաններ կը կանգնէին, որոնք վաղուցի մէյմէկ երկարաձիգ անվերջ տողաններ պիտի դառնային պայազային։ Պոլիս, Կեդրոնական վարժարանը իր դռները կը բանար ուսման, գիտութեան, ազգային թունդ գաղափարներու ծարաւի սերունդին առջեւ։ Դաստիարակութիւնը՝ անհատական քմահաճ մեթոտներու ճարակ ըլլալէ դադրելով որոշ ուղղութեան, միօրինակ, մանկավարժական սիստէմի մը ընդհանրացումը կ'ըլլար այլեւս։

Ապուշ անտարբերութիւնը, դատապարտելի եռականութիւնը որ տիրական հանգամանքն էին եղած հայ դաստիարակութեան և հայ դաստիարակին ասկէց մինչեւ 15-20 տարի առաջ, քիչ քիչ, բայց կանոնաւորապէս տեղի տուին խղճամիտ հոգածութեան, տենչուէր ու գիտակից աշխատութեան, որուն ակնբեւ, պերճախօս արդիւնքները այնքան բազմաթիւ են, որ չեն կրնար աննշմարելի մնալ նոյն իսկ ամենէն կարճատես պատուելիներուն աչքին։ Կարհամարհե՛մ ով որ համարձակի ուրանալ թէ ազգ. հոկայ վերածնութեան գործին մէջ մեծագոյն բաժինը չէ ինկած ազգ. նորընծայ նորատայ դաստիարակութեան և անոր խղճամիտ, գիտակից և ազնիւ վարիչներուն։

Երկար դարերով թուլցած, չարաւած բարքեր, արմատացած ունակութիւններ կարճ ժամանակուան մը մէջ փոխանցման, բարեշրջումի անպատեհ. որ գաւանդ փուլ մը ապրին, այլեւս ամբողջ ազգի մը համար կորստեան վտանգ ըլլալէ դադրելով, ու այս արդիւնքը միմիայն ձեռք բերուի հայ ուսուցչին նախաձեռնութեամբը, անոր բեղմնաւոր ճիգերուն շնորհիւ, անոր վերանորոգիչ շունչին տակ, ու այս բանը գիտնանք մենք, համոզուած ըլլանք անոր, և փոխանակ երախտագիտութեան բառեր ունենալու մեր բերնին մէջ անոր հասցէին, փոխանակ խըրախուսիչ խօսքերով արծարծելու անոր ներքը անթեղուած կայծերը, փոխանակ վերջապէս լուրջ, հասկնալի ու խելացի կերպով մատնանիշ ընելու թերութիւնները որ դեռ կան մեր կրթարաններուն մէջ, կալօտաւթիւնները զորս ունին անոնք, փոխանակ այսպէս ընելու ելլալ հրապարակային անարգ, քստմնելի որակումներու նշաւակ ընել գպրոց և դասատու, ասիկա ապուշութենէ, տգիտութենէ վեր բան մըն է, ՎԱՏՈՒԹԻՒՆ է պարզապէս։

Ե. Սրմաքէշխանլեան

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

(Շար. նախորդ թիւէն եւ վերջ)

«Նախընթաց No. No.-ում մենք ծանօթացրինք ընթերցողներին այս տարվայ յունիսի 12 ին Բարձրագոյն հրամանով հաստատուած րէֆօրմի էութեան հետ հայ լուսաւորչական եկեղեցիների, վանքերի և հոգեոր այլ հաստատութիւնների կալուածներն և դրամագլուխները կառավարելու գործում, բացատրեցինք այդ րէֆօրմի նշանակութիւնը հայոց եկեղեցու հոգեորականութեան և ազգաբնակութեան, ինչպէս նաև երկրի տնտեսական զարգացման համար և յիշատակեցինք նոյն րէֆօրմի պատմական այլ օրինակները։ Առաջին յօդուածներում մեր առաջ բերած պատմական տեղեկութիւններից ընթերցողներին արդէն յայտնի է, որ եկեղեցուն ազատելը նրա էութեան և կոչմանը անհամապատասխան բեռից—տնտեսական հոգսերից եկեղեցական դոյքերը չահագործելու մէջ—ահղի է ունեցել զանազան ժամանակ բոլոր կուլտուրական պետութիւնների մէջ։ Այս հանգամանքը վկայում է, որ եկեղեցական կալուածների ի բաց առումը հոգեւորականութեան իրաւասութիւնից հետեւանք էր ոչ կառավարութեան կամայական ցանկութեան, այլ պետութիւնների քաղաքական հասունութեան որոշ ժամանակաշրջանի և պատմական անհրաժեշտութեան։ Հակառակ գրաւման միջոցների որոնց նպատակն է գլխաւորապէս պաշտպանել իրանց՝ կառավարութիւնների շահերը, հայ-լուսաւորչական եկեղեցու կալուածների վարչութեան մէջ մտցրած այս րէֆօրմը ի նկատի ունի համարեա բացառապէս եկեղեցու և հոգեորականութեան շահերը։ Կալուածները և դրամագլուխները մնում են եկեղեցու սեփականութիւն և նրանց եկամուտները գործադրվում են միայն նրա կարիքների վրա։ Կառավարութիւնը իր վրա է առնում միայն նրանց կառավարելու աշխատանքը՝ կալուածներն և դրամագլուխները պահպանելու, ինչպէս նաև նրանց արդիւնաւէտութիւնը աւելցնելու նըպատակով։ Բայց այս խնամակալութիւնն էլ նա սահմանում է միայն աւելի խոշոր կալուածների և դրամագլուխների, նոյնպէս և այնպիսիների վրա, որոնք հոգեորականութեան համար անվայել առեւտրական շահագործութեան առարկայ են։ Իսկ 1000 ռուբլուց պակաս դրամագլուխները, երեք դեսեատինից պակաս եկեղեցական և վանքական հողաբաժինները, եկեղեցիների և վանքերի գաւիթներում գտնվող այն տուներն ու շինութիւնները, որոնք ծառայում են եկեղեցու և հոգեորականութեան կարիքներին, առաջւայ նման մնում են հոգեորականութեան տեսչութեան տակ. և այսպիսով հոգեոր դասը ոչ մի դժուարութիւն չի կրի եկեղեցիների և նրան յանձնված այլ հաստատութիւնների առօրեայ նիւթական պէտքերը լցուցանելու գործում։ Մինչդեռ խոշոր կալուածներն և դրամագլուխները, որոնք այժմ ընդհանուր առմամբ չատ չնչին եկամուտ են բերում, ընկնելով կառավարութեան կոնտրոլի տակ, կը դառնան յուսալի աղբիւրներ լցուցանելու եկեղեցական լուրջ և կարեւոր պէտքերի մի ամբողջ չարքը, որոնք այժմ մնում են առանց բաւարարութեան և որոնցից մէկն է, իրան՝ հոգեորականութեան դրութեան, ըստ կարելոյն, բարւոքումը»։

Թարգմանաբար առաջ բերելով «Կավկազ» լրագրի յօդուածները հայ եկեղեցական կալուածների վերաբերմամբ, մեր ցանկութիւնն էր ծանօթացնել ընթերցողներին Կովկասի պաշտօնական լրագրի բացատրութիւնների և կարծիքների հետ։

«Մշակ»

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՈՒԾԵՐ

Պուլկար թերթի մը Բեթերսպուրկէն կը հաղորդեն հետեւեալ դէպքը որ տեղի ունեցած է Բիէվի՞ գործաւորներուն գործադուլի միջոցին։

Այն միջոցին երբ զօրքերու հրամանատարը զօրքին կը հրամայէ հըրացան պարպել գործադուլ ընող գործաւորներուն վրայ, յանկարծ սպաներէն մին իր վաշտէն դուրս կելլայ և կը գոչէ.

—Ստոր է ան, որ պիտի համարձակի իր խեղճ և անօթի եղբայրներուն վրայ հրացան պարպել։

Զինուորները իրենց անմիջական հըրամանատարին ատ խօսքերը լսելով, հրացան չեն պարպեր և այդպիսով քանի մը կեանք կը փրկուի։

Այդ սպան իսկոյն կը ձերբակալուի և կուղարկուի Բեթերսպուրկ։ Պատերազմական նախարարը այդ միջադէպի մասին մանրամասն տեղեկագիր կը ներկայացնէ։

Կը կարծուի որ անհնազանդ սպան զինուորական ատեանին պիտի ներկայանայ և վերջը հրացանի պիտի բռնուի։

Կըսուի թէ այդ միջադէպը զօրեղ կերպով ազդած է թէ զինուորական շրջանակին և թէ կայսերական տան վրայ։

* *
*

Արտասահման հրատարակուող «Osvoboždenie» ռուս թերթը կը հաղորդէ որ Բեթերսպուրկի բանտին մէջ բաւական թուով քաղաքական բանտարկեալներ, բանտային իշխանութեան հրամանով սարսափելի ծեծի ենթարկուած են, ամենաչնչին պատճառով մը։

Այդ ծեծուած բանտարկեալներէն միոյն նամակէն «Մ'Ko oբiէG» ի մէջ հետեւեալ կտորը հրատարակուած է։

«Փորձը տեղի ունեցաւ յունիս 11 ին երեկոյեան և գիշերը։ Թէ առաջ ի՞նչ պատահած էր, և թէ իրենց խցիկներու մէջ առանձնացած բանտարկեալներուն ինչ յանցաւոր քայլերը ստիպած էին բանտի տեսչին այդ վայրենի խստութիւնները գործադրել բանտարկեալներուն հանդէպ, դժուար է ինծի ըսել, որովհետեւ ես ալ առանձին խցիկի մէջ կը գտնուէի։

Այսչափը միայն յայտնի է որ հոն, ուր բանտարկեալները կրնային բաց պատուհաններէն իրարու հետ խօսիլ, կօգտուէին այդ պարագայէն. բայց հիմա խնդիրը այս ինչ կամ այն ինչ պատճառի վրան չէ։

Ժամի ութին մօտերը, գալըրիի մէջ լսուեցան աղմուկներ, որոնք կուգային խցիկներու դռներէն, որուն անմիջապէս հետեւեց սրտապատառ ճիչ մը։ Կարելի էր գուշակել որ խցիկներէն միոյն մէջէն բանտարկեալ մը դուրս կը քաշէին։ Ու՞ր կը տանէին, գնդան։ Դուռներուն աղմուկը չատ-

ցաւ. ես ալ սկսայ իմ դուռս գարնել. մտածելով որ սարսափելի բան մը տեղի կունենայ գալըրիին մէջ. Ծի-չերն ալ, ոչ մարդկային կը կրկ-նուէին… կը գոչէին, կը կողկողա-յին, կը հեծէին.

Իմ հերթս ալ հասաւ. դրան խուըը լսեցի. «այս ինչ Ն.Օ. ալ. ան ալ դրանը զարկաւ» ու դուռը ուժով մը բացուեցաւ. եւ ես զիս գտայ սուզի-նայի մը չափ պահապաններու դիմա-ցը.

Զը գիտեմ, թերեւս աւելի ալ ըլ-լային, որովհետեւ խցիկէս դուրս ել-լալուս պէս այդ աւազակախումբ յարձակեցաւ վրաս, ու սկսաւ զիս ծեծել… Երեսիս հասած հար-ուածները զիս շվարեցին. դէմքս ձեռքերովս ծածկեցի. կը յիշեմ որ սոսկալի կերպով աղաղակեցի. ես կուլայի, կը խնդրէի այդ հարուած-ներուն տակ. թէ "ինչու°, ինչու° կր ծեծեն…"

Բայց միշտ զաները կը զարնուէին.

(Շարունակելի)

ՓՈՔՐ ԹՂԹ.ՏԱՐ

Ֆիլիպէ 13 Օգոստոս

Երեկ հետաքրքրական դէպք մը տեղի ունեցաւ հոս.—

Գերմանացի մը—որ կը կարծուի թէ աս կողմերը լրտեսելու և ու-սումնասիրելու եկած է Թուրքիայէն—Թուրք հիւպատոսարանէն երկաթու-ղի երթալու պահուն պուլկար ոստի-կան մը կուզէ ձերբակալել զայն, հիւպատոսարանին դոնէն քիչ հեռու.

Գերմանցին կը հակառակի, և հիւ-պատոսարանին դրան մօտենալու ինքզինք ներս կը նետէ, ուր արդէն քանի մը Թուրքեր դուրս ելած կըլ-լան ձայներէն, որոնք իրենց կար-գին կօգնեն օտարականին. Ոստի-կանը կուզէ ներս մտնել, բայց Թուրքերը կարգիլեն, զօնսիլին չէկ մազերով միւսին գրպանը նոյն իսկ վեցհարուածը քաշելով կըսպառնայ ոստիկանին. ոստիկանը նոյնպէս վեցհարուածով կըսպառնայ. Արդիւն-քը ան կըլլայ որ օտարականը ազատ կը մնայ հիւպատոսարանը.

Աս դէպքին մէջ ոստիկանին ան-ճարակ վարուիլը աչքի կը զարնէ. Լրտեսը շատ լաւ կը ձերբակալուէր կայարանը.

***

Ֆիլիպէի մէջ հրէա տարրը բաւա-կան խոշոր թիւ մը կը կազմէ, որ ունի իր ծոցը ստուար երիտասարդու-թիւն մը.

«Սիոնիստութիւն» ը հոս մեծ ծաւալ ստացած է Ջօջերուն ու աս վերջիններուն մէջ հակառակութիւնը այնքան առաջ գնացած է որ ոչ մէկ հարուստ գործ չտար սիոնիստներուն. Վերջին հոգաբարձուի ընտրութեան մէջ շահած են սիոնիստները և դպ-րոցի գոյքերը մնացած է անոնց. այն-պէս որ, Ջօջերը ստիպուած նոր վարժարան բանալու ձեռնարկած են.

Կրօնական ընտրութիւններու մէջ ալ սիոնիստներու յաջողութիւնը աչ-քի զարնելու համար, քաղաքիս հը-րէա Ջօջերը խնդրեր են Նախարարու-թենէն որ աս ընտրութիւնը գոնէ աս այժմ յետաձգուի.

Ամէն տեղ և ամէն ազգերու մէջ Ջօջը հակառակ է նոր գաղափարնե-րու…

Թղթակից

Ց. Գ.

Վերջին տարածայնութեան նայելով Թրքական վերը յիշած. Լըր-տեսը, Գերմանացի չէ, այլ Թուրք զինուորական. Կր կարծուի թէ ոստի-կանութեան մատնողը Թուրք մըն է եղած. Թիւրք կօնսիլին բողոքին վրայ՝ ձերբակալել ուզող ոստիկանը պաշտօնանկ եղած է. Կը կարծուի թէ յիշեալ Լրտեսը ցարդ կը մնայ գօն-սիւլին քով.

Նոյն

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

«Մշակ» կը հաղորդէ որ Աս-տրախանի թեմի առաջնորդ Սե-դրաքեան արք. Եպիսկոպոս ինչ-պէս և Թիֆլիզի թեմի առաջ-նորդ Սուրէնեան եպիսկոպոս օ-գոստոս 6 ին Թիֆլիզէն Էջմիա-ծին մեկներ են.

Ինչպէս կերեւի եկեղեցական կալուածներու խնդրին համար է որ առաջնորդները Էջմիածին կըշտապեն.

—Ֆրանսական „Բաթրի“ թեր թին մէջ հանրածանօթ հայատ-եաց ռուս Վելիչկօն հայերը հար ուածող յօդուած մը տպեր է. Նոյն թերթին խմբագիրն ալ հաւա-տալով Վելիչկօին, իր կողմէն ալ հայերուն հակառակ յօդուած մը տպեր՝ Պ. Ջերազ ազդ յօդուա-ծին պատասխաներ է. Կը շնոր-հաւորենք Պ. Ջերազը, իր այդ քայլին համար, որը առաջինն է կարծեմ այդ ուղղութեամբ.

—Պարսկաստան, Հաթաւան գիւղի այգիներուն մէջ, տասն-չորս Պարսկական Ղարատաղցի հեծելազօրքեր յարձակեր են եր-կու հայ մանկամարդ հարսերու վրայ բռնաբարելու տրամադրու-թեամբ. հարսները մէկ կողմէն գերմարդկային ճիգերով կը դի-մադրեն, միւս կողմէն ալ օգնու-թիւն կը կանչեն. Քանի մը հոգի վրայ կը հասնին, և լուր կու-տան Ընձակ վարդապետին. կու-գայ և վարդապետը իր եղբօրը հետ. Ձիաւորները փոխանակ հե-ռանալու դաշոյնին կը հանեն և կը յարձակին վարդապետին վը-րայ. վարդապետի եղբայրն ալ դաշոյն կը հանէ և կը յարձակի ձիաւորներուն վրայ. սոսնք կը փախչին, վարդապետի եղբայրը տուն կը վազէ հրացանը առնելու, ձիաւորները օգտուելով այդ պա-րագայէն կրկին կը յարձակին վարդապետին վրայ ատրճանակ պարպելով. Նպատակնուն չեն հասնիր. վարդապետը նեղը մնա-լով, ինքն ալ ատրճանակ կը պարպէ և ձիաւորներէն միոյն սրտին կը զարնէ. միւսները կը փախչին.

——

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սօֆիայի մէջ ինպաստ Մակե-դոնացիներու մեծ միթինգ մը տեղի ունեցեր է.

—Ընդդիմադիր կուսակցու-թիւններու օրգանները խիստ յարձակումներ կընեն Իշխանին դէմ.

—Պաշտօնական թերթը „Նով-Վէկ“ նախայօդուածով մը կը բացատրէ միթինգներուն աւե-լորդութիւնը, յայտարարելով որ կառավարութիւնը չը պէտի կարենայ իր ընդունած ճամբայէն շեղիլ.

—Իշխանին բացակայութեան առթիւ արտասահմանեան քանի մը թերթեր շատ մը սուտեր կը գլտորեն, իբր թէ Իշխանին կա ցութիւնը պուլկարիոյ մէջ վը-տանգուած ըլլայ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ամսոյս 13ի գիշերը Քուլէլի Պուրկասի և Պոլսոյ կայարաննե-րու մէջտեղը ապստամբները օդը հաներ են միջազգային թրէնը. 6 հոգի սպաննուեր և 18 հոգի վիրաւորուեր են.

—Բ. Դուռը կրկին տրամադիր է պետութեանց բողոք տալ, յայտարարելով որ Պուլկարիան թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս կօջակցի ապստամբներուն.

—Մանասթրի իտալական հիւ-պատոսը Թուրք զինուորներէն նախատուեր է հիւպատոսարանին առջեւը. Քանի մը սպաներ ներ-կայ եղեր են և լսեր են. իտա-լական դեսպանը Բ. Դրան խստիւ բողոքեր է.

—Բ. Դուռը ի պատասխան եւ-րոպական պետութեանց պահանջ-ներուն հոգեւոր և մայրաքաղաքային իշխանութիւններուն խստիւ պա-տուիրած է Մահմետականներուն Քրիստոնեաներուն դէմ ունեցած մոլեռանդութիւնը զսպել ջանան ամէն կերպ.

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Մակեդոնական գաւառներու և Սարիանուպոլսի նահանգներու մէջ Թուրք զօրքերու և ապըս-տամբներու մէջ ընդհարումները չարունակ տեղի կունենան. Մա-կեդոնացիները կայրեն ու կը ոչնչացնեն միայն դիմադրող և զէնք բարձրացնող Թուրք գիւ-ղերը. Թուրք զօրքերը ապս-տամբներուն հեռանալէն յետոյ միայն իրենց վրէժը կը լուծեն խաղաղ բնակիչներէն, ջարդով, թալանով և բռնաբարութիւնով.

Սարիանուպոլսի նահանգին մէջ ապստամբները առ այժմ մեծ յաջողութեամբ կը գործեն և մօտեցեր են Պոլսոյ. Վախ կայ որ ապստամբները Պոլսոյ մէջ ալ պիտի գործեն.

ԻՏԱԼԻԱ

Մընոզի Կարիպալտի վախճա-ներ է. երկու եղբայրները ո-րոնք ժէնէրալներ են Հռոմ ե-կած են. Մարմինը զմռսուած է. թաղումը պիտի կատարուի պե-տութեան ծախքով. Իտալօ Ֆը-րանսական կոմիտէն որոշած է Բարիզի մէջ հոյակապ Իտալա-ցու մահուան առթիւ հանդէս կատարել, որովհետեւ 70 ին Մընոզի Ֆրանսա եկաւ Գերմա-նացւոց հետ պատերազմելու, փայլուն դեր մը խաղ ց և Բա-րիզի երեսփոխան ընտրուեցաւ.

Մընոզի բոլոր ազգերու բարեկամ էր և միշտ անոնց կը-ռիւ յայտարարած միջոցին օգ-նութեան կը հասնէր. Հայերուս ալ բարեկամն էր. և մեծ ոյժ տուաւ Իտալիոյ մէջ Հայկական հարցը արծարծելուն համար. Մընոզիի մահուամբ Հայկական դատը իր ջերմ պաշտպաններէն մին կը կորսնցնէ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակաւ կը փութամ խորին շնորհակալութիւնս յայտնել բոլոր բարեկամաց եւ թատերասիրաց, որոնք իրենց ներկայութեամբ պատ-ուեցին ու քաջալերեցին հայ բեմի խոնարհ վաստակաւորս.

Վ. Պապազեան

ԹԱՏՐՈՆ ՐԻԿԱ

ՀԱՅԻ ԲՆԱԲՕ

Ներկայացումն «ՆԱՏԷԺՏԱ» Հայ դերասանական խմբին առաջնորդու-թեամբ Պ. Վ. ՊԱՊԱԶԵԱՆԻ.

Այս երկուշաբթի իրիկոյ առաջին անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուի «Լուսաւորիչին» անուն օբէրէտը, իսկ հինգշաբթի երեկոյ ի նպաստ օր. Բաթինայի պիտի ներկայացուի «Ան-վեհեր Նաւաստին եղեր երգ 3 արար.» Նոր երգեր և պարեր օր. Բաթինայի կողմանէ, և «Դերեզմանական ոճիր» անուն թատերախաղը.

ՄԱՅՋԻ ՆԵՐԿ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՑԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆ

Դիմել Պ. Ա. Զարդարեանին (Վառնա Պուլկարիա)

Отговорникъ

Мурадъ-Ераносянъ

Печатница „Взаимность“ Варна